

Otira kotahi te mea kua marama kia matou ko te ahua o tau titiro atu ki te hunga i whanau ake i tenei motu.

Mo runga i nga whenua. Kua pau nga whenua o te nuinga o te iwi Maori. E tika ana kia kiia nga tangata o Nuhaka kaore tahi he whenua, notemea ko nga whenua i hokona kia Te Makariri. Me hoatu he paraire kaha mo te iwi Maori hei pupuri i nga whakaaro taikaha. Kei te kitea iho i roto i enei rohe te hua pai o tenei mea o te kura me te matauranga. Otira kaore i te kaha te whangai a Te Kawanatanga i te mahi matauranga. Ma te nui rawa o te moni ka tae ai nga tamariki ki nga kura. Ko Te Aute te kura, he nui te oranga e puta mai ana, otira e tapara tia ana te nui o nga turanga e te hunga e hiahia ana kia tae ki reira. Ko nga kura Maori kei raro katoa i nga mana o Te Hahi, a he nui nga oranga i mahue iho hei whakatupu i auu kura mo ake tonu atu. Ko te whakaaro o te iwi kia kaha Te Pirimia i runga i tona turanga Minita Maori, ki te ako i te lungu e tupu ake ana, notemea ko te ora e tupu kaha ai tetahi Iwi ma runga i te pai o te akoranga i ona kai whakahaere. **E kore e** tupu ake he Ratana i Te Hauauru mehemea i kaha te akoranga i ireira penei me Te Tairawhiti. He mea nui rawa te matauranga. Ko te uaua hoki kei runga i te hoki atu ki nga tikanga kua waikuratia ra hei arahi haere i Te Kawanatanga. Kaore i te hiahia nga korero mo nga momo mahi kua hori ki muri, ko nga ra kei te heke iho te taonga.

Mehemea tenei tetahi iwi pakeha i mauria mai a ko o ratou taitara ki nga whenua kei te penei me o te Maori nei, kua tupu noatu te pakanga. He nama ra ta te pakeha ki te Maori kaore hoki te pakeha e rere ki wahike. E kiia ana rite tonu te mana o te pakeha o te Maori i roto i enei tau ka whitu tekau-marima: tetahi korero parau atu tenei! Ko nga taitara ki nga whenua kei te noho topu tonu ki te whanau, ko nga whenua e penei ana te ahua o nga taitara, kaore i te pai te takoto ki nga tangata no ratou taua whenua. Kei te ki Te Kawanatanga kei te whakatupu ratou i nga take paanga. Kua whakararuru te iwi pakeha i tenei ra. Ko te whakaaro puhaehae tenei o tetahi iwi ki tetahi. E tika ana ka rite tonu te whakaaro o te Kaunihera, takiwa nei ki te iwi Maori pera ano ki te iwi pakeha. Titiro ki tenei, kotahi tetahi Maori tekau-ma-rua nga tau e mabi ana ia i tona paamu a ko nga moni i whakapauria mo tona rori e toru rau pauna ano. No te taenga mai o etahi pakeha ki roto i taua rehe ka whakapautia e toru mano pauna.

He mea whakamiharo te whakahaeretanga i te poraka o Tikitiki, kore rawa he taitara ki tenei poraka, na kua oti inaia tata nei ano.

Otira kei te nui rawa nga tangata no ratou. Kaore e taea te tono he kapa kotahi i tenei tu taitara. He rereke ra te mahi a Te Kooti. Otira ahakoa tenei tu ahua, kei te haere whakamua nga mahi o Tikitiki. Me taikau atu ki Te Kooti Piira mo te taenga mai ki tenei ahuatanga.